

על הפועלת החרוצה ביותר בעולם כבר שמעתם?

בזמן שהמוני ישראלים לוחצים על שלט המזגן כדי להתקרר מעט, הן הולכות הלוך ושוב בשמש היוקדת. בזמן שרבות מחפשים מסלול טיול קצר ומוצל שלא דורש סחיבת ציוד רב, הן נושאות משקל רב למרחקים מרשימים. ובשעות הצהרים שרבים ישנים שנת יופי הן לא נחות לרגע. אכן עסוקות הן אותן עלמות, או שבעצם יש לסכל את האותיות ולקרוא להן בשמם הנכון, עמלות. נו, כבר ניחשתם במי מדובר? אלה הן נמלי הקציר שאת מראה השיירה שלהן קשה לפספס בתקופה זו של השנה.

נמלת הקציר הוא אחד מסוגי הנמלים הבולטים ביותר בנוף ארצנו. בתקופה זו של השנה, הן נראות לרוב שהן נעות בשיירות ארוכות על פני שבילים ומביאות זרעים לאגירה בקן הנמצא בתוך הקרקע. הקנים יכולים להגיע עד לעומק של

3 מטרים, מלאים בחדרים ומחילות שאפילו מדריך מיומן בהדרכות עכו וצפת היה הולך בהן לאיבוד. האחראיות לבנייה המיוחדת הן הנמלים הפועלות שחופרות את המחילות והחדרים החדשים, בהם בין היתר הן גם אוגרות, במחסנים גדולים, את המזון העיקרי שלהן- זרעי תבואה, שבעונה זו מוכנים לליקוט.

הנמלים שייכות למחלקת החרקים. לכן, גופם בנוי כגופם של כל החרקים משלושה חלקים, ראש, חזה ובטן. לנמלה שלושה זוגות של רגליים ארוכות וחזקות, עיניים גדולות וזוג מחושים, שהם איבר החישה העיקרי של הנמלה. לנמלים חוש ריח מפותח, המסייע להן למצוא את דרכן. הן משאירות "פרומונים" שהם סימני ריח. כך מסמנות את תחום המחיה שלהן ומוצאות את דרכן אל הקן ואל מקור המזון. כאשר הנמלים פוגשות זו בזו הן נוגעות אחת בשנייה במחושיהן. בצורה זו מעבירה הנמלה שמצאה מזון את המידע על הריח שהשאירה שם ואשר בו סימנה את השביל. כך יודעת חברתה המקבלת

את המידע מהו "המסלול החם" לאיסוף מזון באותו רגע (סוג של "waze" המבוסס על ריח).

לנמלה, כמובן, יש חיי חברה מיוחדים המרוכזים בקן ובסביבתו. חלוקת התפקידים בחברה מאורגנת היטב וקשורה בשלושת סוגי הנמלים: המלכות, הזכרים והפועלות (עמלות). בכל קן ישנן מספר מצומם של מלכות הגדולות מן הנמלים ומיוחדות בשני היבטים- יש להן זוג כנפיים, ורק הן מסוגלות להטיל ביצים. בתקופת ההפריה עוזבות המלכות את הקן ועפות כשלהקת זכרים, בעלי כנפיים גם הם, רודפים אחריהן במה שנקרא "מעוף הכלולות". שהמלכות מרחפות באוויר, מצליחים הזכרים להזדווג עמן, וכך מסתיים לו תפקיד הזכרים שזוכים לחיות רק מספר שבועות. המלכה המופרית חודרת לאדמה, סוגרת עצמה בתא, שמה שלט על הדלת -"נא לא להפריע" ומתחילה להטיל ביצים. מן הביצים מתפתחות רימות, ברימות מטפלות הפועלות. לאחר תקופה קצרה הרימות מתגלמות ולאחר מספר שבועות הופכות לנמלים מן המניין.

יתר על כן, לקיני הנמלים יש גם השפעה סביבתית. ככל היצורים החיים לנמלים השפעה על הסביבה בה הן חיות. הן משליכות פסולת אורגנית סביב הקן, כגון שאריות של זרעים, מוץ, קליפות וכו'. פסולת זו מכונה "גורן". בנוסף האדמה המשוחררת שבקנים היא בסיס מצוין להתפתחות חיידקים ופטטריות שמפרקים את הפסולת. כתוצאה מכך נוצרת סביבה עשירה בחנקן, זרחן ואשלגן. צמחים שמותאמים לרמה גבוה של מינרלים אלה צומחים מסביב לקנים המשמשים להם כבית גידול נוח. כך אם נראה לרוב עיגולים של גדילן, ברקן, חלמית, חרצית או סלק מצוי נדע שמתחתם ככל הנראה יש קן של נמלת הקציר.

**הנמלה בפעולה.
צילום: יואב שרעבי**

חיה קטנה היא הנמלה, ולרוב ממבט חטוף בטור של נמלים מתחיל גופם של רבים להתגרד, אך עם כל זאת, הנמלה היא חרק בעל יכולות מרשימות שהאדם יכול רק להסתכל עליהן בהערכה. שלמה המלך התכוון במשל שלו במשלי ו' ככל הנראה לנמלת הקציר שאמר "לך אל הנמלה עצל, ראה דרכיה וחכם". כבודו של שלמה במקומו מונח, שכן היה מלך חכם – "החכם באדם", אך אולי כדאי לערוך תיקון קל למשפטו כהמלצה לקראת ימי הקיץ החמים הבאים עלינו לטובה – "לך אל הנמלה עצל, ראה דרכיה ויישם בצל".

פסולת אורגנית בפתח קן נמלים, סמוך למדרכה
צילום: יואב שרעבי